

Л. В. Калініна,
кандидат педагогічних наук, доцент;
О. О. Закшевська,
студентка
(Житомирський педуніверситет)

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ГРУПОВОГО СПІЛКУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ДЕБАТІВ

Подані види дебатів, виділені три групи умінь, необхідних учням для проведення дебатів. Показані три етапи формування умінь групового спілкування: переддискусійний, дискусійний та самотійно-дискусійний.

Групова дискусія полягає в обговоренні питань спеціально виділеною групою перед аудиторією. Як і будь-яка форма обговорення перед слухачами, вона являє собою диспут. Мета групової дискусії - представити можливе вирішення проблеми або обговорити протилежні точки зору стосовно спірних питань. Але зазвичай вона не вирішує спору та не схиляє аудиторію до якоїсь одноманітності дій. Дебати є одною з форм групової дискусії.

На даному етапі розвитку українського суспільства важливим завданням освіти в Україні є гармонійний розвиток особистості, який передбачає формування в учнів найважливіших дослідницьких навичок:

- уміння читати – працювати в бібліотеці; використовувати книги, довідники, газети, журнали;
- уміння писати – вести записи, дотримуватися правил документування; складати звіти і промови;
- уміння ставити питання – аналізувати причину, розглядаючи її з різних точок зору.

Виховання молодих людей в дусі пошуку істини, небайдужого ставлення до всього, що відбувається навкруги, бажання відстоювати свою точку зору в суперечці складає важливу частину національного виховання в Україні.

На наш погляд, все це можна з успіхом формувати і розвивати, якщо залучити учнів до дебатів, націлених на формування умінь вести суперечки і дискусії.

На жаль, шкільні програми, фактично, не орієнтують на свідоме вироблення нормативного усного мовлення. Тому більшість школярів не вміє висловлювати свої думки, розгублюється, виступаючи перед аудиторією. Такі виступи для багатьох пов'язані зі справжніми переживаннями, а обговорення дискусійного питання стає іноді майже стресовою ситуацією.

Згідно з програмою з іноземної мови учні старших класів повинні вміти брати участь у бесіді і дискусії, поєднуючи обмін репліками з розгорнутими повідомленнями. Репліки співрозмовників повинні містити власну оцінку обговорюваних фактів і явищ, розгорнуту аргументацію. Учням слід вміти без попередньої підготовки робити розгорнуті повідомлення з теми або у зв'язку з побаченим, почутим, прочитаним, а також відповідно до навчальної ситуації. Крім того, учням необхідно вміти робити підготовлені повідомлення з теми у вигляді рефератів і коротких доповідей на матеріалі кількох джерел [1].

Але кількість годин, відведена на предмет іноземної мови, дуже мала. Ця лімітованість у часі і пояснює необхідність використання нетрадиційних методів спілкування, які дозволяють максимально інтенсифікувати навчальний процес, що свідчить на користь використання дебатів як однієї з форм формування умінь групового спілкування.

Здатність вести переговори і дискусію містить у собі багато лінгвістичних, інтелектуальних і соціальних навичок та умінь, які легко можна розвинути в дебатах. Старший шкільний вік є сприятливим періодом для вдосконалення умінь іноземної комунікації на більш високому рівні.

Аналізуючи рівень розвитку розумових операцій старшого школяра, розвиток його пам'яті, уваги, а також його потреби в критичному аналізі та синтезі навколишньої дійсності, можна зробити висновок, що з точки зору психічного розвитку школяра він підготовлений до формування навичок, необхідних для проведення дебатів. Потрібно відмітити, що такі уміння, як уміння слухати інших, уміння сконцентруватися, уміння думати і говорити в умовах імпровізації, уміння аргументувати свою точку зору, висловлюватись логічно та інше, сприяють загальному розвитку школяра як гармонійної особистості. Вони необхідні кожній людині в житті, і тому можна сказати, що в процесі розвитку у школяра уміння дебатувати, ми реалізуємо виховну мету освіти – всебічний гармонійний розвиток особистості.

З точки зору володіння іноземною мовою учні старших класів також володіють достатньою мовною компетенцією та мовленнєвим досвідом, необхідним для ведення дискусії. Однак вчені вважають, що в умовах реально-інформативної комунікації, якою є дебати, увага учнів значно більше поглинута змістом майбутнього висловлювання, ніж при умовно-мовленнєвому спілкуванні. Якщо виходити з положення, що вивчення іноземної мови, принаймні в початковій та основній школі, завжди передбачає протиріччя між змістом та формою, то в умовах реального спілкування ці протиріччя проявляються найбільш гостро: чим інтенсивніше “переживається” зміст, тим він більш особистісно актуалізований, тим сильніше цей зміст “розширює” вузькі рамки обмежених можливостей іноземної комунікації.

Тому процес здійснення реально-інформативного спілкування, таким чином, пред'являє підвищені вимоги до міцності володіння лексику, до рівня сформованості граматичних навичок та ступеня їх гнучкості, еластичності, які потрібні для ведення дебатів.

Навіть невеликий досвід роботи в школі показує, що в залежності від виду дебатів виникає необхідність уточнення умінь, потрібних для ведення дебатів:

- уміння починати дебати;

- уміння підтримувати та продовжувати спілкування;
- уміння підводити підсумки дебатів.

Ми вважаємо необхідним класифікувати види дебатів, виходячи з двох основних критеріїв:

- 1) рівень підготовки учнів (загальний та мовний);
- 2) тематика, запропонована для дебатів.

В залежності від рівня підготовки учнів нами виділені такі види дебатів:

- 1) дебати із заздалегідь підготовленим змістом;
- 2) дебати із підготовленим мовним наповненням;
- 3) дебати без опори на будь-яку тематику та спеціальної підготовки.

В залежності від теми обговорення виділені наступні види дебатів:

- 1) дебати на побутові теми;
- 2) дебати на соціологічну та політичну тематику;
- 3) дебати на наукову тематику.

Виділивши види дебатів, необхідно уточнити види умінь, оволодіння якими значно полегшить учням їх ведення. Уміння, які нами деталізуються, типові для всіх виділених видів дебатів.

Уміння поділені на три групи: уміння починати дебати, уміння їх продовжувати і підтримувати, уміння підводити підсумки.

Перша група умінь - **уміння починати дебати** – поділяється на дві підгрупи: психологічні уміння та методичні уміння. Психологічні уміння містять: уміння слухати та сприймати інформацію, уміння боротися зі страхом перед публічним виступом, уміння говорити в умовах імпровізації, уміння адекватно реагувати і уміння сконцентруватися. Серед методичних умінь нами виділено такі уміння: уміння описувати події, уміння вживати одиниці комунікативного мінімуму, уміння вживати формули мовленнєвого етикету, уміння ставити питання для отримання повнішої інформації та уміння розпочинати дебати.

Друга група умінь - **уміння продовжувати і підтримувати дебати** – передбачає такі уміння: уміння аргументувати свою точку зору, уміння висловлювати контраргументи, уміння логічно будувати висловлювання, уміння задавати питання для уточнення, уміння підтримувати та продовжувати думку, уміння робити припущення.

До третьої групи умінь – **уміння підводити підсумки** – належать: уміння давати оцінку, уміння висловлювати своє ставлення, уміння робити висновки, уміння підводити підсумки.

Однак формування названих вище умінь буде успішним, якщо воно буде відповідати певним етапам навчання з відповідними типами вправ.

Запропонована нами методика формування дебатів побудована у відповідності з виділеними етапами і складається з переддискусійного, дискусійного та самостійно-дискусійного етапів. Графічно це представлено у таблиці.

Таблиця 1.

Етапи формування умінь групового спілкування

Етап	Мета	Режим роботи	Вид дебатів
<u>Переддискусійний.</u>	Формування умінь групового спілкування, що не вистачає учням.	Мікрогруповий, парний	Дебати з підготовленою заготовкою на побутові теми.
<u>Дискусійний.</u>	Розвиток навичок використання умінь групового спілкування.	Мікро- та макрогруповий	Дебати з підготовленим мовним та мовленнєвим матеріалом на побутову та наукову тематику.
<u>Самостійно-дискусійний. Дебати.</u>	Використання здобутих умінь у самостійному спілкуванні.	Макрогруповий	Самостійні дебати без підготовленої опори на будь-яку тематику.

Перший етап - переддискусійний. Його мета: формування умінь групового спілкування, яких не вистачає учням для успішного ведення дебатів, або тих, які недостатньо сформовані. На нашу думку, він ефективний в режимі мікрогрупової та парної роботи.

Перший етап складається з вправ двох груп:

І група – вправи з психологічним наповненням, метою яких є психологічна підготовка учнів до ведення дебатів, тому що це нова для них форма спілкування, що вимагає подолання психологічного бар'єру, який відчувають багато учнів.

Наприклад, **вправа на формування умінь боротися зі страхом перед публічним виступом** [2]:

Imagine you are a member of a space crew originally scheduled to rendezvous with a mother ship on the lighted surface of the moon. Due to mechanical difficulties, however, your ship was forced to land some 200 miles from the

rendezvous point. During the landing much of the equipment aboard was damaged, and since survival depends on reaching the mother ship, the most critical items must be chosen for the 200-mile trip. Following are listed the 15 items left intact and undamaged after landing. Your task is to rank them in terms of their importance to your crew to enable you to reach the rendezvous point.

Place the number «1» by the most important item, «2» by the second most important one, etc., through 15- the least important item. (You have 15 minutes to complete this phase.)

Your answer	Group answer	
-----	-----	box of matches
-----	-----	food concentrate
-----	-----	50 feet of nylon ropes
-----	-----	parachute silk
-----	-----	portable heating unit
-----	-----	two 45 calibre pistols
-----	-----	two 50 kg tanks of Oxygen
-----	-----	one case of dehydrated milk
-----	-----	life raft
-----	-----	stellar map
-----	-----	magnetic compass
-----	-----	5 gallons of water
-----	-----	signal flares
-----	-----	first-aid kit (needles)
-----	-----	solar-powered FM receiver /transmitter

II група вправ несе умовно-мовленнєвий характер, вони спрямовані на вдосконалення елементарних умінь спілкування.

Наприклад, **вправа на формування умінь вживання одиниць комунікативного мінімуму** [3]:

Move around the class, offering animals in exchange for others.

Pupils receive cards stating what they have and what they need.

For example:

1. You need 1 camel.
You have (but don't need) 5 horses.
2. You need 2 horses.
You have (but don't need) 2 pigs.
3. You need 5 pigs.
You have (but don't need) 1 camel.
4. You need 2 horses.
You have (but don't need) 1 pig.
5. You need 1 horse.
You have (but don't need) 2 pigs.
6. You need 10 sheep.
You have (but don't need) 20 hens.
7. You need 10 hens.
You have (but don't need) 5 sheep.
8. You need 10 hens.
You have (but don't need) 5 sheep.

Другий етап - дискусійний. Його мета: розвиток специфіки умінь групового спілкування. Ми вважаємо, що цей етап ефективний в мікрогруповому та парному режимі. Тут вдосконалюються уміння, отримані на переддискусійному етапі. На другому етапі використовуються вправи на вживання комплексних умінь у мовленнєвому потоці.

Наприклад, **вправа на формування умінь аргументувати свою точку зору**:

Listen to different statements, points of view. Choose one you agree with and explain the choice.

For example:

"Diplomacy is the art of saying 'Nice doggy!' until you can find a stone." Wynn Catlin.

"A banker is a man who lends you an umbrella when the weather is fair, and takes it away from you when it rains."

Anonymous.

"A diplomat is a person who can tell you to go to hell in such a way, that you actually look forward to the trip."

Caskie Stinnett.

"An accountant is a man who is hired to explain that you didn't make the money you did." Anonymous.

"Equality is a lie – women are better." Anonymous.

Example answer: "I think that it is really an art to persuade a person to do things one doesn't want to do. So, I agree to the 3rd statement. A diplomat should be a person of this type."

Третій етап – самостійно-дискусійний. На ньому, обмежені лише рамками часу, учні отримують можливість самостійно, використовуючи здобуті уміння, спілкуватися на ті чи інші теми у максимально творчій атмосфері, що створює додатковий стимул для творчого мислення. Іншими словами, школярі мають можливість самостійно дебатувати.

З метою перевірки ефективності запропонованої методики навчання груповому спілкуванню у старших класах загальноосвітньої школи під час педагогічної практики нами був проведений експеримент в 11-их класах ЗОШ І-ІІІ ступенів № 26 м. Житомира. В ньому брали участь більше як 30 учнів.

Отримані експериментальні дані дозволяють зробити висновок, що запропонована методика навчання груповому спілкуванню ефективна і може бути використана для навчання англійської мови в старших класах загальноосвітніх шкіл.

Післяекспериментальний зріз показав значний зростання умінь групового мовлення експериментальної групи, зокрема, ініціативного мовлення на 30 балів, аргументованості на 18 балів, логічності висловлювання на 22 бали, уміння підтримувати та продовжувати на 27 балів, уміння робити висновки на 11 балів, уміння давати оцінку на 12 балів. Загальний показник умінь групового спілкування склав в експериментальній групі 110 балів, у контрольній – 32 бали. У відсотковому відношенні це виглядає таким чином: в експериментальній групі – 101%, в контрольній – 19%. Рівень навичок та умінь групового спілкування в експериментальній групі на 78 балів (82%) більший, ніж у контрольній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Програми для середньої загальноосвітньої школи з поглибленим вивченням іноземної мови з 7-го класу. Іноземні мови. 5-11 класи. - К.: Перун, 1998.
2. Kelly Bedian, Greg Dwyer, and Meg Neal. The American Culture and Language Retreat //A Resource Manual for Organizing Language and Cultural Projects. - Kyiv, 1998.
3. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие/Е. А. Маслыко, П. К. Бабинская, А. Ф. Будько, С. И. Петрова.- Минск: Выш. шк., 1997. - 522с.

Матеріал надійшов до редакції 28.06.2000 р.

Калинина Л. В. Закшевская О. А. Формирование умений группового общения с помощью дебатов

Даны виды дебатов, выделены три группы умений, необходимых ученикам для проведения дебатов. Показаны три этапа формирования умений группового общения: преддискуссионный, дискуссионный и самостоятельно-дискуссионный.

Kalinina L. V. Zakshevska O. O. Formation of the group communication skills with the help of debates

The article contains the division of debates into three kinds, the description of three groups of skills, necessary for debates and shows three stages of communication skills formation: pre-discussing, discussing and independent discussing.